

DOBRO UPRAVLJANJE

ZA OTVORENOST I ODGOVORNOST
U POLITICI I UPRAVLJANJU

autorka: Aida Ajanović

OTVORENOST PRAVOSUĐA U REGIONU I BOSNI I HERCEGOVINI

ZaštoNe?

 ActionSEE

Ovaj prijedlog praktične politike je urađen uz pomoć Europske unije. Sadržaj je isključivo odgovornost ActionSEE mreže i ni na koji način ne odražava stavove Europske unije.

autorka: Aida Ajanović

OTVORENOST PRAVOSUĐA U REGIONU I BOSNI I HERCEGOVINI

STAVOVI IZNIJETI U DOKUMENTU PREDSTAVLJAJU STAVOVE AUTORA
I NE ODRAŽAVAJU NUŽNO MIŠLJENJE DONATORA.

THE VIEWS EXPRESSED IN THIS DOCUMENT ARE AUTHORS'
AND DO NOT NECESSARILY REFLECT THE VIEWS OF THE DONOR.

Sarajevo, **juni 2017.**

UVOD

Udruženje građana „Zašto ne“ je, u saradnji sa partnerima iz regionalne mreže NVO "ActionSEE", pripremio prijedlog konkretnih politika, u kome analiziramo nivo transparentnosti, otvorenosti, odgovornosti pravosuđa u regionu Zapadnog Balkana.

Prijedlog je rezultat istraživanja baziranog na naučnoj metodologiji koju su članice mreže ActionSEE razvijale u prethodnih nekoliko mjeseci. Cilj naših aktivnosti je da kroz objektivno mjerenje otvorenosti pravosuđa u regionu utvrdimo stvarno stanje u ovoj oblasti i uputimo preporuke za njegovo unaprjeđenje. Cilj je, također, unaprjeđenje poštovanja principa dobrog upravljanja, u kojima otvorenost zauzima značajno mjesto.

Otvorenost pravosudnih organa mjerena je korištenjem bazičnih pokazatelja uspjeha. Uprkos tome, stanje u regionu je loše, odnosno pravosudni organi još uvijek nisu usvojili politiku otvorenosti kao ključ izgradnje institucija. Sudovi u regionu ispunjavaju 48%, a tužilaštva 40% indikatora uspjeha. Ovakvi rezultati navode na zaključak da je potrebna hitna akcija za unaprjeđenje otvorenosti, a nakon dostizanja bazičnog nivoa otvorenosti povećanje zahtjeva u skladu sa standardima otvorenosti.

Nivo otvorenosti pravosudnih organa mjerili smo u periodu od oktobra do kraja decembra 2016. godine, u okviru Regionalnog indeksa otvorenosti institucija. Otvorenost se mjerila pomoću više od 100 pokazatelja uspjeha, podijeljenih u 4 dimenzije: transparentnost, pristupačnost, integritet i učinkovitost.

Imajući u vidu nizak nivo povjerenja javnosti u pravosudne organe u regionu, potrebna je jaka politička volja za unaprjeđenje otvorenosti iskazana kroz proaktivan pristup objavljivanju informacija i unaprjeđenje rada službi za odnose sa javnostima.

Naš prijedlog praktične politike je upućen donosiocima odluka u sudovima i tužilaštvima zemalja regiona. On može biti od koristi i predstavnicima međunarodnih institucija, ali i kolegama iz NVO sektora koji se bave ovim pitanjima.

Ostajemo otvoreni za sve sugestije, dobronamjerne kritike i rasprave o našem prijedlogu.

OTVORENOST PRAVOSUĐA U REGIONU

Otvorenost pravosudnih organa mjerena je korištenjem bazičnih pokazatelja uspjeha. Uprkos tome, stanje u regionu je loše, odnosno pravosudni organi još uvek nisu usvojili politiku otvorenosti kao ključ izgradnje institucija. Sudovi u regionu ispunjavaju 48%, a tužilaštva 40% indikatora uspjeha. Ovakvi rezultati navode na zaključak da je hitno potrebno aktivno raditi na unaprjeđenju, a nakon dostizanja bazičnog nivoa otvorenosti povećavati zahtjeve u skladu sa standardima otvorenosti.

SUDOVI U REGIONU

Princip slučajne dodjele predmeta

Slučajna dodjela predmeta predstavlja srž sudske organizacije, jer dotiče neke od osnovnih principa pravičnog suđenja: sudsku nezavisnost i nepristrasnost¹, organizacionu fleksibilnost i efikasnost.

Trećina sudova u regionu ne poštuje princip slučajne dodjele predmeta. Ukoliko sudovi pravilno ne organizuju dodjelu predmeta u javnosti može da se održi utisak da su sudije pristrasne i da se u radu vode ličnim interesima, što je pogodno tlo za razvoj korupcije. To može imati dalekosežne posljedice na povjerenje javnosti u pravosudni sistem.

Javnost suđenja

Princip javnosti suđenja, kao jedan od osnovnih uslova za pravično suđenje, poštuje se u više od 90% sudova u regionu. Ipak, ovaj princip značajno ograničava to što osobama sa invaliditetom nije omogućen pristup sudnicama, čak u polovini sudova u regionu. Ograničenje javnosti postoji i u prostornom smislu, jer sudnice u određenom broju sudova nisu dovoljno velike da prime zainteresovanu javnost, a da se time ne remeti tok samog suđenja.

Objavljivanje informacija i odluka

Analiza je pokazala da skoro 30% sudova u regionu nema aktivne web stranice². Izveštaje o radu ne objavljuje više od trećine sudova u regionu. Tek polovina sudova u regionu objavljuje ostale informacije o radu; planove i programe rada, djelokrug, biografije sudija, oglase i obavještenja, itd. Posebno je zabrinjavajuće što više od polovine sudova u regionu ne objavljuje obrazložene sudske odluke.

¹ Konvencija Savjeta Evrope o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, od 4. novembra 1950. godine. Dostupno na: <https://goo.gl/uclfdF>
Pristupljeno: 01.06.2017.

² Analiza web stranica sudova u regionu pokazala je da postoji različita struktura objavljivanja podataka. Neke zemlje imaju web stranice samo za najviše pravosudne instance, postoje primeri portal gdje se u okviru iste web stranice na podstranicama nalaze informacije o svim pravosudnim institucijama pojedinačno. U nekim zemalja web stranice postoje selektivno, samo za određene sudove ili tužilaštva.

Objavlivanje informacija o radu garancija je efikasnog pravosuđa i pristupa pravdi³. Transparentnost u radu sudova, kada se dosljedno primjenjuje, može pomoći u borbi protiv korupcije, poboljšati upravljanje i promovirati odgovornost pravosudnih institucija.

Finansijska transparentnost

Budžetska transparentnost predstavlja obavezu državnih institucija da ukupnoj javnosti (građanima) omogući da se upoznaju sa vrstom i veličinom budžetskih prihoda i rashoda. Jednako je važno objavljivanje podataka o javnim nabavkama i raspolaganju finansijskim sredstvima.

Godišnji budžet sudova u regionu dostupan je samo u trećini zemalja. Podaci o javnim nabavkama u sudovima, u vidu planova, odluka, ugovora, aneksa ugovora, nisu dostupni u preko tri četvrtine institucija u regionu. Zarade sudija i imovinski kartoni se, u najvećem broju zemalja, ne objavljuju.

TUŽILAŠTVA U REGIONU

Dostupnost informacija o radu

Polovina tužilaštava u regionu nema web stranice. Čestaje praksa da samo najviša tužilačka instanca ima web stranicu, na kojoj čak nema ni liste ostalih institucija.

Ukoliko analiziramo sadržaj postojećih web stranica, tek polovina (1/4 od ukupnog broja institucija) objavljuje osnovne informacije o radu, djelokrug, godišnje izvještaje, te planove i programe rada.

Postojeće stanje ne doprinosi povjerenju javnosti u rad tužilaštva. Praksa obaveze proaktivnog objavljivanja informacija prihvaćena je kao neizostavni dio otvorenosti i transparentnosti institucija u regionu. Proaktivan pristup odnosi se na obavezu institucija da pravovremeno i samoinicijativno građanima, medijima i javnosti stave na raspolaganje što veći broj informacija o svom radu⁴. Pravo na pristup informacijama ograničava i to što tek polovina institucija objavljuje kontakt osobe zadužene za slobodan pristup Informacijama.

³Velika povelja sudija (Magna carta of Judges), Konsultativno vijeće evropskih sudija (CCJE), Strazbur, 2010.

Dostupno na: <https://goo.gl/PCNBkW>
Pristupljeno: 01.06.2017.

⁴Darbishire, Helen, Proactive Transparency: The future of the right to information? A review of standards, challenges, and opportunities, Washington, 2010

⁵Deklaracija o medijskoj distribuciji informacija u vezi sa krivičnim postupcima (2003) - usvojio Komitet ministara Savjeta Evrope na 848. sastanku zamjenika ministara održanom 10. jula 2003. godine; Preporuka br. R (2003) 13 Komiteta ministara državama članicama o pružanju informacija koje se odnose na krivične postupke putem medija - usvojio Komitet ministara na 848. sastanku zamjenika ministara održanom 10. jula 2003. godine. Preporuka Komiteta ministara Savjeta Evrope R (2000) 7 o zaštiti novinarskih izvora - usvojio Komitet ministara 8. marta 2000; Konvencija Savjeta Evrope o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, od 4. novembra 1950. godine.

⁴Udruženje javnih tužilaca i zamjenika javnih tužilaca Srbije, Partneri za demokratske promene Srbije Transparentnost, privatnost i pretpostavka nevinosti, tužilaštvo – mediji – građani, Beograd, 2017. Dostupno na: <https://goo.gl/u7q3kX>. Pristupljeno: 15.06.2017; Centar za demokratsku tranziciju (CDT), Građanska alijansa (GA), Kako mediji izvještavaju o radu Državnog tužilaštva? Analiza medijskog izvještavanja, 2016.

Odnos sa medijima i javnosti

Zatvorenost tužilačkih institucija i neadekvatna komunikacija sa javnostima opredjeljuje i način izvještavanja medija o njihovom radu. Najčešći problemi, kojima se krše međunarodni standardi i načela izvještavanja u krivičnim postupcima⁵ su: jednostrano izvještavanje medija, kršenje privatnosti i pretpostavke nevinosti, „curenje informacija“ iz tužilaštva i policije, objavljivanje povjerljivih informacija u fazi istrage⁶.

Samo trećina zemalja regiona ima precizna uputstva za medije o načinu izvještavanja. Ova vrsta priručnika za medije značajna je jer ukazuje u kojim fazama krivičnog postupka koje informacije se mogu proslijediti medijima, a da se ne ugrozi tok postupka i istrage. Posebno zabrinjava činjenica da dvije trećine tužilaštava ne prati na koji način mediji izvještavaju o njihovom radu.

Kontrola rada tužilaštava

Dvije trećine zemalja regiona imaju uspostavljen mehanizam kontrole i praćenja rada tužilaštava, od strane više instance. Međutim, upitno je funkcionisanje ovih mehanizama u praksi. U polovini zemalja nadležni organi ne vrše redovnu kontrolu rada tužilaštava. Manje od polovine tužilačkih institucija u regionu dostavilo je nadležnom organu izveštaj o radu za prethodnu godinu.

Takođe, lica koja nisu zadovoljna radom državnih tužilaca, čak u polovini zemalja nemaju na raspolaganju definisane procedure za pritužbe.

Etički kodeks državnih tužilaca postoji u svim zemljama, ali ga tek jedna petina institucija objavljuje.

Otvorenost pravosuđa u BiH (odabrani sudovi, tužilaštva, Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH)

Pravosuđe u BiH zadovoljava **56 % indikatora otvorenosti i u odnosu na ostale države regiona** i nalazi se na drugom mjestu, odmah iza Crne Gore.

Pravosudni sistem u BiH ima znatno složeniju strukturu nego zemlje u regionu, zbog čega je poređenje njenih rezultata sa rezultatima drugih država zahtijevalo poseban metodološki pristup. S obzirom da ne postoji jedinstven pravosudni sistem na državnom nivou vlasti koji bi bio ekvivalent pravosudnim sistemima država regiona, predmet sprovedenog istraživanja bili su izabrani sudovi i tužilaštva državnog, te entitetskih nivoa vlasti, zajedno sa Visokim sudskim i tužilačkim vijećem BiH. Istraživanje je obuhvatilo 31 pravosudnu instituciju.

Princip pristupačnosti u pravosudnim tijelima BiH zadovoljen je sa 48% postavljenih indikatora, pri čemu je u pogledu pristupa informacijama ostvaren najviši rezultat sa 73% ispunjenih indikatora, dok je najlošije ocijenjena javnost postupaka sa 39% ispunjenih indikatora.

Praksa neobjavljivanja sudskih presuda, kao i zapisnika sa ročišta široko je resprostranjena među sudovima u BiH. S druge strane, određeni broj pravosudnih institucija u BiH ne objavljuje registre informacija u posjedu, a veoma često je prisutna situacija da nije ni naznačena osoba zadužena za rješavanje zahtjeva za pristup informacijama.

Sloboda pristupa informacijama mora se dodatno osigurati jačanjem zakonske regulative, kroz uspostavljanje čvršćih mehanizama za nadzor nad provođenjem Zakona o slobodnom pristupu informacijama, uključujući i nezavisno tijelo čije bi odluke bile obavezujuće.

Presude i zapisnici sa suđenja se ne objavljuju. Potrebno je uspostaviti dosljednu praksu objavljivanja presuda i zapisnika sa suđenja na službenim web portalima sudova, poštujući zakonska ograničenja.

Princip učinkovitosti u pravosudnim tijelima BiH zadovoljen je sa visokih 78% ispunjenih indikatora. Monitoring i evaluacija rada od strane nadležnih institucija je tako ocijenjena sa 83% ispunjenih indikatora.

Pravosudni sistem u BiH ima uspostavljene sisteme za nepristrasnu raspodjelu predmeta, kako u sudskim, tako i u tužilačkim institucijama. Također, uspostavljen je sistem godišnjeg izvještavanja sudova i tužilaštava prema Visokom sudskom i tužilačko vijeću BiH, te se isti poštuje.

Potrebno je detaljnije odrediti sadržaj samih izvještaja o radu, na način da isti sadrže i podatke o broju sprovedenih disciplinskih postupaka protiv sudija i tužilaca, kao i o mjerama koje su određene po njihovom završetku, u skladu sa međunarodnim standardima.

Kada je u pitanju **integritet** pravosuđa u BiH, on zadovoljava 66% postavljenih indikatora.

Iako postoji i Etički kodeks za sudije, kao i Etički kodeks za tužioce, rijetki su slučajevi kada su isti objavljeni na web portalima sudova i tužilaštava.

Etički kodeksi trebaju biti dostupni javnosti, i to na način da su objavljeni na službenim web stranicama sudova i tužilaštava.

Kada je u pitanju princip **transparentnosti** pravosuđa u BiH, on zadovoljava blizu 50% postavljenih indikatora.

Pravosudne institucije nisu dovoljno transparentne kada je u pitanju izvještavanje u svojim planovima rada, te njihovoj implementaciji. Također, podaci o unutrašnjoj strukturi sudova i tužilaštava, koji uključuju podatke kao što su kontakti sudija i tužilaca, liste drugih sudskih uposlenika sl. nisu na zadovoljavajućem nivou.

Potrebno je uspostaviti dosljednu praksu objavljivanja planova rada i izvještaja o radu svih pravosudnih tijela.

SUDOVI U BIH

Sudovi u BiH⁷ **zadovoljavaju 51% indikatora otvorenosti i u odnosu na ostale države regiona nalaze se na trećem mjestu**, iza Crne Gore i Makedonije.

Princip **pristupačnosti** u sudovima u BiH zadovoljen je sa 42% postavljenih indikatora, pri čemu je u pogledu objavljivanja sudskih odluka na službenim web portalima ostvaren rezultat od 17%. Od ispitanih sudova, samo tri objavljuju svoje odluke na službenim web stranicama, a to su Sud BiH, Vrhovni sud RS i Kantonalni sud Široki Brijeg. Niti jedan od sudova koji su bili obuhvaćeni istraživanjem ne objavljuje zapisnike sa sprovedenih suđenja, uz poštivanje zakonskih ograničenja.

Također, nizak procenat zadovoljenih indikatora zabilježen je i u oblasti slobode pristupa informacijama. Tako samo 39% sudova objavljuje registar informacija koje ima u posjedu, dok još manji procenat, njih 28% na svojim službenim web stranicama ima naznačenu osobu koja je nadležna za postupanje po zahtjevima za pristup informacijama.

⁷U istraživanje je bilo uključeno ukupno 18 sudova sa prostora cijele Bosne i Hercegovine.

Potrebno je uspostaviti dosljednu praksu objavljivanja sudskih presuda, zajedno sa obrazloženjima na kojima se presuda zasniva, kao i zapisnika sa suđenja na službenim web stranicama sudova, poštujući zakonska ograničenja. Sloboda pristupa informacijama mora se dodatno osigurati jačanjem zakonske regulative, kroz uspostavljanje čvršćih mehanizama za nadzor nad provođenjem Zakona o slobodnom pristupu informacijama, uključujući i nezavisno tijelo čije bi odluke bile obavezujuće.

Kada je u pitanju princip **učinkovitosti**, sudovi u BiH zadovoljavaju visokih 83% postavljenih indikatora.

Proces raspodjele predmeta unutar sudova vrši se kroz nezavisan informacijski sistem, Sistem za automatsko upravljanje sudskim predmetima⁸. Automatizovani sistem raspoređivanja predmeta iste raspoređuje sudiji ili stručnom saradniku određenog referata po principu ujednačene slučajne dodjele prema zadanim kriterijima, kao što su specijalizacija i procentualno učešće sudije u raspodjeli.

Godišnji izvještaji o radu sudova obavezni su sadržavati neophodne podatke kojima se određuje učinkovitost određenog suda, kao što su statistike o broju predmeta, dužini trajanja cjelokupnog sudskog procesa, te stopa završenih predmeta. Sudovi su zakonski obavezni da u predviđenim rokovima dostavljaju svoje izvještaje nadležnom tijelu.

Potrebno je uspostaviti dosljednu praksu redovnog godišnjeg objavljivanja podataka o učinkovitosti pojedinačnih sudova, imajući u vidu podatke kao što su statistike o broju predmeta, dužini trajanja cjelokupnog sudskog procesa, te stopa završenih predmeta.

Kada je u pitanju **integritet** sudova u BiH, on zadovoljava 61% postavljenih indikatora.

Etički kodeksi za sudije postoje, međutim, niti jedan od sudova koji je bio predmet istraživanja nema Kodeks objavljen na svojoj službenoj web stranici.

Etički kodeks potrebno je učiniti dostupnim javnosti, na način da svi sudovi isti objavljuju na svojim službenim web stranicama.

⁸ Pravilnik o sistemu za automatsko upravljanje predmetima u sudovima (cms) http://www.pravosudje.ba/vstv/faces/docservlet?p_id_doc=19944

Kada je u pitanju princip **transparentnosti**, sudovi u BiH zadovoljavaju 45% postavljenih indikatora.

Sprovedenim istraživanjem zabilježen je trend nedovoljne posvećenosti informisanju javnosti o radu sudova u BiH, sa izrazito neujednačenim praksama među samim sudovima. Samo 11% sudova obuhvaćenih istraživanjem objavljuju planove i program rada (za posljednje tri godine). Jedini sud koji na svojoj službenoj web stranici ima objavljene planove rada za posljednje tri godine je Kantonalni sud u Novom Travniku.

S druge strane, izvještanje o implementaciji planova rada za posljednje tri godine objavljuje malo veći procenat sudova, njih 38%.

Samo 40% sudova na svojim službenim web stranicama objavljuje podatke kao što su ime i kontakt podatke sudija. Niti jedan sud ne objavljuje podatke o mjesečnim primanjima sudija. Ipak, gotovo svi sudovi objavljuju podatke o imenima i pozicijama koje obnašaju ostali uposleni u sudovima.

Potrebno je uspostaviti dosljednu praksu objavljivanja planova rada i izvještaja o radu svih sudova, i to u kontinuitetu za posljednje tri godine. Službene web stranice sudova trebaju sadržavati javno dostupne podatke sa imenima sudija i njihovim kontaktima, te podatke o visini njihovih mjesečnih primanja, u skladu sa zakonskim ograničenjima.

TUŽILAŠTVA U BIH

Tužilaštva u BiH⁹ zadovoljavaju 64% postavljenih indikatora otvorenosti i u odnosu na ostale države regiona nalaze se na solidnom drugom mjestu, odmah iza Crne Gore.

Princip **pristupačnosti** u tužilaštvima u BiH zadovoljen je sa 73% postavljenih indikatora.

Svim zainteresiranim strankama omogućen je slobodan pristup prostorijama tužilaštava.

Gotovo 73% tužilaštava obuhvaćenih istraživanjem objavljuju registre informacija koje imaju u posjedu. S druge strane, duplo manje tužilaštava, tek njih 36% na svojim službenim web stranicama ima naznačenu osobu koja je nadležna za postupanje po zahtjevima za pristup informacijama.

⁹ U istraživanje je bilo uključeno ukupno 11 tužilaštava sa prostora cijele Bosne i Hercegovine.

Potrebno je osigurati dosljednu primjenu i provedbu zakona o slobodi pristupa informacijama kako bi se povećala odgovornost tužilaštava i službenika odgovornih za informisanje i postupanje po zahtjevima za pristup informacijama.

Kada je u pitanju princip učinkovitosti, tužilaštva u BiH zadovoljavaju 72% postavljenih indikatora.

Sva tužilaštva obuhvaćena istraživanjem dostavila su svoje izvještaje o radu u zadanom zakonskom roku nadležnom tijelu, za prethodnu godinu. Kao nedostatak se ističe činjenica da izvještaji ne sadrže podatke o izrečenim disciplinarnim mjerama, kao ni žalbama na rad tužioca.

Također, uspostavljen je sistem za raspodjelu predmeta unutar tužilaštava, Sistem za automatsko upravljanje tužilačkim predmetima¹⁰. Sistem obezbjeđuje automatsku raspodjelu predmeta tužiocima i stručnim saradnicima, prema unaprijed postavljenim parametrima, a na osnovu odluke glavnog tužioca o raspodjeli poslova.

Potrebno je detaljnije odrediti sadržaj izvještaja o radu tužilaštava, na način da isti sadrže i podatke o broju sprovedenih disciplinskih postupaka protiv tužilaca, kao i o mjerama koje su određene po njihovom završetku, u skladu sa međunarodnim standardima.

Kada je u pitanju **integritet** tužilaštava u BiH, on zadovoljava 55% postavljenih indikatora.

Iako postoji Etički kodeks za tužioce, samo jedno od 11 ispitanih tužilaštava je isti imao objavljen na svojoj službenoj web stranici.

Etički kodeks potrebno je učiniti dostupnim javnosti, na način da sva tužilaštva isti objavljuju na svojim službenim web stranicama.

Princip **transparentnosti** u tužilaštvima u BiH zadovoljava malo više od pola postavljenih indikatora, 53%.

Samo 6% tužilaštava objavljuje svoje godišnje planove rada, za posljednje tri godine. Od 11 tužilaštava obuhvaćenih monitoringom, samo Tužilaštvo BiH i Tružilaštvo Brčko Distrikta imali su objavljen po jedan plan rada za protekle tri godine.

Bolji procenat zadovoljenih indikatora zapažen je u oblasti izvještavanja o implementaciji planova rada, za posljednje tri godine, iako ni ona nije na zavidnom nivou. Tako izvještaje o radu objavljuje 48% tužilaštava.

¹⁰ Pravilnik o sistemu za automatsko upravljanje predmetima u tužilaštvima (TCMS) http://www.pravosudje.ba/vstv/faces/pdfservlet?p_id_doc=12794

Samo 45% tužilaštava na svojim službenim web stranicama objavljuje podatke kao što su ime i kontakt podaci tužioca. Niti jedno tužilaštvo ne objavljuje podatke o mjesečnim primanjima sudija. Situacija nije puno bolja ni kada su u pitanju podaci koji se odnose na imena i pozicije ostalih uposlenih u tužilaštvima. Te podatke objavljuje samo 68% odabranih tužilaštava.

Potrebno je uspostaviti dosljednu praksu objavljivanja planova rada i izvještaja o radu svih tužilaštava, i to u kontinuitetu za posljednje tri godine. Službene web stranice sudova trebaju sadržavati javno dostupne podatke sa imenima tužitelja i njihovim kontaktima, te podatke o visini njihovih mjesečnih primanja, u skladu sa zakonskim ograničenjima.

VISOKO SUDSKO I TUŽILAČKO VIJEĆE BIH

Za razliku od država regiona, koje unutar svojih pravosudnih sistema imaju odvojena sudska i tužilačka vijeća, Bosna i Hercegovina ima jedno tijelo zaduženo za osiguravanje nezavisnog, nepristranog i profesionalnog pravosuđa u BiH, a to je Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH. Kako bi rezultati istraživanja bili uporedivi sa regionalnim rezultatima, metodološki pristup je zahtjevao ispitivanje odvojenih indikatora koji se odnose na sudove i tužilaštva, kroz nadležnosti VSTV-a prema istima.

Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH kroz sudske indikatore

VSTV, mjereći kroz sudske indikatore, **zadovoljava 63,49% indikatora otvorenosti i u odnosu na ostale države regiona nalazi se na trećem mjestu**, odmah iza Crne Gore i Srbije.

Princip **pristupačnosti** zadovoljen je sa 42% postavljenih indikatora.

Predstavnici medija imaju slobodan pristup sjednicama VSTV-a, uz prethodnu najavu. S druge strane, ne postoje jasno određene smjernice za medije koje pojašnjavaju ciljeve i interese sudstva i medija, te ujedno usmjeravaju ponašanje sudova prema medijima.

VSTV ne objavljuje registar dokumenata koji ima u posjedu, pa u vezi s tim nije ni naznačena osoba nadležna za postupanje po zahtjevima za pristup informacijama.

Postupak žalbi na rad sudija i tužilaca uspostavljen je i preciziran pravnim aktima, te se dosljedno primjenjuje.

Potrebno je osigurati dosljednu primjenu i provedbu Zakona o slobodi pristupa informacijama kako bi se povećala odgovornost VSTV-a prema građanima. Također, potrebno je uspostaviti sistem smjernica za postupanje medija kada izvještavaju o sudovima, kao i izvršiti dodatnu edukaciju istih, uvodeći ih detaljnije u terminologiju i faze sudskog postupka. Dodatno, od sudova se očekuje da jasno definišu procedure i ponašanje prema samim medijima.

Princip **učinkovitosti** zadovoljava 100% postavljenih indikatora.

VSTV vrši pregled svih izvještaja o radu sudova. Jasno su određeni sadržaji, obaveze i rokovi u kojima su sudovi dužni dostaviti izvještaj o radu VSTV-u.

Kada je u pitanju **integritet** VSTV-a, on zadovoljava 69% postavljenih indikatora.

VSTV ima svoj budžet, kojim slobodno raspolaže. Samostalan je organ, te su njegove odluke pravno obavezujuće. Postupak imenovanja sudija vrši se po jasno utvrđenim zakonskim kriterijima.

Etički kodeks za sudije postoji, međutim nije uspostavljen nikakav vid obaveznog treninga ili dodatne edukacije za sudije iz oblasti etike. Centri za edukaciju sudija i tužilaca trebaju da obezbijede stručno usavršavanje u oblasti etičkih standarda.

VSTV zadovoljava 61% postavljenih indikatora unutar principa **transparenosti**.

VSTV ima objavljen program rada za tekuću godinu, iako je međunarodni standard da se programi i planovi rada objavljuju za posljednje tri godine. S druge strane, na službenoj web stranici Vijeća mogu se pronaći izvještaji o radu za posljednjih 10 godina.

Budžeti Vijeća nisu javno dostupni, dok se na službenoj web stranici može pronaći samo jedan izvještaj o izvršenju budžeta za protekle tri godine.

VSTV ne raspolaže niti upravlja budžetima sudova. Svaki sud ima svoj budžet, te određeni stepen integriteta pri raspolaganju sredstvima. Ostala sredstva troši uz odobrenje nadležnog ministarstva. Budžeti sudova ne sadrže sredstva za pravnu pomoć, trening i edukaciju sudija, te kompjuterizaciju. S druge strane, budžetima su predviđena finansijska sredstva za održavanje zgrada i prostorija, izgradnju novih objekata, plate sudija i uposlenih.

Potrebno je ojačati budžetsku transparentnost kako Vijeća, tako i sudova. Nacrta i planovi budžeta, usvojeni budžetski dokumenti i izvještaji o izvršenju budžeta moraju se učiniti dostupnim javnosti, kroz kontinuirane i ujednačene prakse koje treba uspostaviti u svim sudovima. Potrebno je također uspostaviti dosljednu praksu objavljivanja planova rada i izvještaja o radu svih pravosudnih institucija.

Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH kroz tužilačke indikatore

VSTV kroz tužilačke indikatore zadovoljava 67% indikatora **otvorenosti** i u odnosu na ostale države regiona nalazi se na drugom mjestu, iza Crne Gore.

S obzirom da se radi o jednom tijelu zaduženom za osiguravanje nezavisnog, nepristranog i profesionalnog pravosuđa, određeni broj indikatora otvorenosti ocijenjen je i obrazložen u prethodnom poglavlju. U ovom dijelu analize fokus će biti samo onim indikatorima koji se odnose na tužilaštva, a kroz nadležnosti VSTV-a.

Princip **pristupačnosti** zadovoljen je sa 73% postavljenih indikatora.

Jasno su određene smjernice o tome šta je medijima dozvoljeno da izvještavaju o tužilaštvima.

Princip **učinkovitosti** zadovoljava 57% postavljenih indikatora.

Sva tužilaštva dužna su dostaviti svoje izvještaje o radu u zadanom zakonskom roku Vijeću, za prethodnu godinu. Kao nedostatak se ističe činjenica da izvještaji ne sadrže podatke o izrečenim disciplinarnim mjerama, kao ni žalbama na rad tužioca.

Potrebno je detaljnije odrediti sadržaj izvještaja o radu tužilaštava, na način da isti sadrže i podatke o broju sprovedenih disciplinskih postupaka protiv tužilaca, kao i o mjerama koje su određene po njihovom završetku, u skladu sa međunarodnim standardima.

Princip **integriteta** zadovoljen je sa 100% postavljenih indikatora.

Princip **transparentnosti** zadovoljava 54% postavljenih indikatora.

VSTV ne raspolaže niti upravlja budžetima tužilaštava. Njegova uloga u procesu formiranja budžeta je savjetodavna. Svako tužilaštvo ima svoj budžet, te određeni stepen integriteta pri raspolaganju sredstvima. Ostala sredstva troši uz odobrenje nadležnog ministarstva. Budžeti tužilaštava ne sadrže sredstva za pravnu pomoć, trening i edukaciju tužilaca, te kompjuterizaciju. S druge strane, budžetima su predviđena finansijska sredstva za održavanje zgrada i prostorija, izgradnju novih objekata, plate tužilaca i uposlenih.

Potrebno je ojačati budžetsku transparentnost tužilaštava. Nacrti i planovi budžeta, usvojeni budžetski dokumenti i izvještaji o izvršenju budžeta moraju se učiniti dostupnim javnosti, kroz kontinuirane i ujednačene prakse koje treba uspostaviti u svim tužilaštvima.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Otvorenost je ključni uslov demokratije jer omogućava građanima/kama da dobiju informacije i znanje potrebno za ravnopravno učestvovanje u političkom životu, efektivno donošenje odluka i držanje institucija odgovornim za politike koje sprovode.

Veliki broj zemalja preduzima konkretne akcije u cilju povećanja svoje transparentnosti i odgovornosti prema građanima/kama. Da bismo ustanovili u kojoj mjeri građani/ke Zapadnog Balkana dobijaju pravovremene i razumljive informacije od svojih institucija, razvijen je Regionalni indeks otvorenosti parlamenata.

Regionalni indeks otvorenosti mjeri stepen do kojeg su parlamenti otvoreni prema građanima/kama i društvu, na osnovu četiri principa: (1) transparentnost (2) pristupačnost (3) integritet i (4) učinkovitost.

Princip transparentnosti podrazumijeva da su organizacione informacije, budžet i postupak javnih nabavki javno dostupni i objavljeni. Pristupačnost se odnosi na obezbijedjivanje i poštovanje procedura za slobodan pristup informacijama, te jačanje interakcije sa građanima/kama. Integritet obuhvata mehanizme za prevenciju korupcije, sprovođenje etičkih kodeksa i regulaciju lobiranja. Posljednji princip, učinkovitost, se tiče monitoringa i evaluacije politika koje se sprovode.

Vodeći se međunarodnim standardima i preporukama¹¹ i primjerima dobre prakse, ovi principi su dalje razrađeni kroz posebne kvantitativne i kvalitativne indikatore koji se ocjenjuju na osnovu dostupnosti informacija na zvaničnim internet stranicama, kvaliteta pravnog okvira za pojedinačna pitanja, drugih izvora javnog informisanja i upitnika koji su proslijeđeni institucijama. Kroz više od 100 indikatora mjerili smo i analizirali otvorenost parlamenata u regionu, i prikupili preko 1000 podataka.

Mjerenje je sprovedeno u periodu od oktobra do kraja decembra 2016. godine. Na osnovu rezultata istraživanja, razvijen je predstavljeni set preporuka i smjernica koje su usmjerene institucijama.

Udruženje građana Zašto ne?

Envera Šehovića 10/2
71000 Sarajevo, BiH
T:+387 33 61 84 61
E-mail: info@zastone.ba

¹¹Analizirani su standardi i preporuke brojnih međunarodnih institucija, kao što su: Access Info Europe, EU, IPU, OECD, OGP, SIGMA, World Bank itd.